TEXT A FOTO: ZUZANA BARTÁKOVÁ, ILUSTRACE: PAVEL PROCHÁZKA

Programu se účastní žáci všech věkových kategorií.

ŠPLHAVCI
a další obyvatelé dutin

Ve školním roce 2016/2017 probíhá v mateřských, základních a středních školách nový vzdělávací program, ve kterém se děti seznámí s deseti druhy šplhavců hnízdících na území České republiky. Děti se také dozvědí, kteří živočichové obývají dutiny vytvořené šplhavci a proč jsou šplhavci svou činností v přírodě nenahraditelní.

V minulých letech proběhla ve školách řada tematických ornitologických programů pro školy (Vodní ptáci, Desatero sov, Kam ptáci letí, atd.) a letošní program „Šplhavci a obyvatelé dutin“ na celý cyklus volně navazuje. Všechny přednáškové cykly mají jeden společný cíl: seznámit děti s druhy ptáků, kteří žijí v našem bezprostředním okolí, strádají nebo se přizpůsobují vlivům člověka, a pomohou posluchačům získat trochu jiný pohled na zásahy do krajiny, kterými přírodu přetváříme. Děti šplhavce znají především jako „doktory stromů“, ale málokdy si uvědomují, že tesáním dutin vytvářejí šplhavci nové hnízdní možnosti nejenom pro sebe, ale také pro mnoho dalších živočichů, kteří si dutiny sami vytesat nedovedou. Přednáška představuje vybrané druhy obratlovců, kteří využívají stromové dutiny k hnízdění nebo odpočinku, a poukazuje na důležitost doupných stromů v krajině i městských parcích i proč je kácení vzrostlých a zdravých stromů nevhodné. Program je tradičně doplněn zajímavými videi, ukázkami hlasů a především ukázkami živých vybraných druhů šplhavců a dalších obyvatel stromových dutin. Aby jména a vzhledy jednotlivých druhů nikdo nezapomněl, na památku si každý posluchač odnese tištěný rozvrh hodin s jejich vyobrazením. Ani pedagogové nepřijdou zkrátka, protože každá škola dostane několik kusů plakátů „Šplhavci“ a tematický pracovní list, ve kterém si mohou nově nabyté informace s dětmi zopakovat.

Z deseti druhů žijících a hnízdících v České republice má většina žáků

možnost se ve svém okolí setkat zhruba s polovinou. Nejsnáze poznají žáci datla černého, který je naším největším šplhavcem a je rozšířen po celém našem území. Běžně se mohou setkat i se strakapoudem velkým, který je největší ze všech u nás žijících strakapoudů a zároveň i nejhojnějším šplhavcem na našem území. O něco menší je pak strakapoud prostřední; je však silně ohrožený. Nejmenším šplhavcem je strakapoud malý, kterému se pro jeho strakaté vybarvení někdy přezdívá „stráček“. Mnozí žáci rozeznají také žluny. V České republice se můžeme nejčastěji setkat se žlunou zelenou, která je běžná i v centrech velkých měst. Obývá zahrady i parky, kde si často hledá potravu na zemi. Pro tento způsob hledání potravy dostaly žluny svoji přezdívku „zemní datlové“. Méně častá je pak žluna šedá, která je oproti žluně zelené o něco menší a má šedé zbarvení hlavy. Žáky vždy velmi zaujme krutihlav obecný, který má mezi šplhavci několik zvláštností – neumí šplhat, tesat si dutiny a jako jediný náš šplhavec je tažný, na zimu odlétá převážně do tropických oblastí Afriky. V případě ohrožení „kroutí” hlavou, aby zahnal případného predátora či vetřelce, podle této charakteristiky dostal také své jméno. Vědci se domnívají, že kroucení hlavou je způsob, kterým napodobuje nebezpečné hady. S krutihlavem se však většina žáků v přírodě běžně nesetká, patří mezi vzácné a silně ohrožené druhy. Z dalších vzácných druhů šplhavců se žáci seznámí s datlíkem tříprstým, který je na našem území rovněž silně ohrožený. Obývá horské oblasti Šumavy, Beskyd, jeho výskyt byl potvrzen i v Brdech. Živí se především dřevokazným hmyzem, a proto je v některých oblastech velkým pomocníkem v boji s kůrovcem. V České republice se dále vyskytuje strakapoud jižní a strakapoud bělohřbetý. Oba tyto druhy jsou opět silně ohrožené a děti se s nimi ve svém okolí neshledají, strakapoud jižní se vyskytuje na jižní Moravě a strakapoud bělohřbetý především v Bílých Karpatech a Beskydech..

Dutiny vytvořené šplhavci vyhledává velké množství živočichů. Největší dutiny, které vytesává datel černý, může využít např. veverka obecná nebo i menší brhlík lesní, který si umí vletový otvor upravit – částečně zalepit blátem, aby se do dutiny nedostal případný predátor nebo větší konkurent.

Žáci se v rámci programu naučí rozeznávat všechny běžné druhy našich šplhavců nejen podle vzhledu, ale i podle hlasu, každý ze šplhavců se ozývá specifickým způsobem (ne každý druh tzv. „bubnuje“). Dozví se, jaké jsou rozdíly mezi dutinami, které jednotlivé druhy šplhavců vytvářejí, a kteří další živočichové (ptáci i savci) mohou stromové dutiny obývat.

Pro velký zájem jsou již všechny termíny programu „Šplhavci a obyvatelé dutin“ pro letošní školní rok až do konce června obsazené. Zájemci o účast se mohou přihlásit na e-mail: info@ornita.cz pro případ, že by se některý z obsazených termínů uvolnil.